

Sivistysvaliokunta

Asia: Perusopetuslain muuttaminen (mobiililaitteet, laillisuusvalvonta, liikunnallinen elämäntapa)

Viite: HE 212/2024 vp

Lausunnon keskeinen sisältö

- **Mobiililaitteet:**
 - Sivista kannattaa toimivallan lisäämistä ja tarkentamista.
 - Opetuksen järjestäjää ei pidä edellyttää järjestämään säilytyspaikkaa, vaan opettajalla on oltava mahdollisuus ohjeistaa oppilaita säilyttämään puhelimia omissa repuissaan.
 - Sivista toivoo valiokunnan vielä arvioivan mahdollisuutta laajentaa rajoitustoimenpiteitä välituntien osalta.
- **Laillisuusvalvonta:**
 - Sivista ehdottaa esityksestä luopumista: ehdotus lisää hallinnollista työtä, opetuksen järjestäjät hyötyisivät enemmän neuvonnasta ja koulutuksesta, aluehallintouudistus vahvistaa laillisuusvalvontaa.
 - On ongelmallista, että näin merkittävää kulttuurinmuutosta edistetään virkamiesvalmistelun pohjalta ilman laajaa yhteistä keskustelua.
 - Vähintään valvontaoikeuden ulkopuolelle on rajattava ne oppilaskohtaiset asiat, joissa on jo lakiin perustuva muutoksenhakujärjestelmä.
- **Liikunnallinen elämäntapa:**
 - Sivista pitää ehdotusta liikunnallisen elämäntavan edistämisestä hyvänä. On kuitenkin yleisesti ongelmallista laajentaa opetuksen järjestäjien tehtäviä osoittamatta niihin resursseja.

1. Mobiililaitteet

Sivista katsoo, että puhelimien ja mobiililaitteiden käyttöön liittyen opetuksen järjestäjien ja opettajien toimivallassa on ollut epäselvyyttä. **Sivista pitää kannatettavana sitä, että toimivaltaa pyritään ehdotuksilla lisäämään ja tarkentamaan nykyisestä.**

Sivista pitää hyvänä sitä, että laitteiden käyttö oppimistarkoitukseen ja terveydenhoitoon on jatkossakin mahdollista. Esityksellä ei myöskään estetä mobiililaitteiden käyttämistä apuvälineenä, jos oppilas tarvitsee sitä esimerkiksi vammasta aiheutuvan toimintarajoitteensa vuoksi. Sivista pitää hyvänä sitä, että terveydenhoitoon ja apuvälineenä käytettäessä lupaa ei tarvitsisi käsitellä erikseen jokaiselle oppitunnille.

Opetuksen järjestäjän tulisi ehdotuksen mukaan määrätä järjestyssäännöillä tai -määräyksillä puhelimien ja muiden mobiililaitteiden säilytyksestä 4 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa sekä niiden käytöstä ja säilytyksestä koulupäivän aikana muulloin kuin oppitunneilla.

Säännöskohtaisissa perusteluissa on kuvattu, että lain mukainen ennalta määriteltä säilytyspaikka voisi olla esimerkiksi puhelinparkki tai muu siihen soveltuva paikka, johon oppilaat velvoitettaisiin luovuttamaan mobiililaitteensa oppitunnin ajaksi. **Sivista katsoo, että opetuksen järjestäjää ei pidä edellyttää järjestämään säilytyspaikkaa, vaan opettajalla on oltava mahdollisuus**

ohjeistaa oppilaita säilyttämään puhelimia omissa repuissaan. Tämä on myös selkein ratkaisu vastuukysymysten kannalta.

Sivista pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että säännöskohtaisissa perusteluissa on todettu, että haltuunottoon johtava opetusta ja oppimista häiritsevä käyttö kattaa sekä oppilaan oman että muiden oppilaiden oppimisen häiritsemisen.

Sivista pitää valitettavana, että mobiililaitteiden rajoittamista koskeva momentti on rajattu koskemaan vain oppitunteja. Sivista katsoo, että selkeämpi mahdollisuus rajata puhelinten käyttöä myös välitunneilla tukisi muun muassa ehdotettua tavoitetta liikunnallisen elämäntavan edistämisestä. **Sivista kannattaa edustaja Niemisen toimenpidealoitetta (TPA 47/2024 vp) ja toivoo valiokunnan vielä arvioivan mahdollisuutta laajentaa rajoitustoimenpiteitä välituntien osalta.**

Opetuksen järjestäjille tulee ehdotuksen mukaan velvoite määrätä järjestyssäännöillä tai muilla - määräyksillä laitteiden käytöstä ja säilytyksestä koulupäivän aikana muulloin kuin oppitunneilla. **Sivista edellyttää, että Opetushallituksen päivitettäväksi tulevilla järjestyssääntöjen laatimisohejeissa kuvataan selkeästi opetuksen järjestäjien toimivalta asiassa.** Nyt hallituksen esityksen säännöskohtaiset perustelut jättävät liiaksi tulkinnanvaraa.

Sivista huomauttaa, että nuorten puhelinten ja mobiililaitteiden käyttöön liittyvät haasteet eivät rajaudu kouluympäristöön. Sivistan tiedossa ei ole sellaista valmistelua, jolla puututtaisiin niihin ongelmiin, joita mobiililaitteiden käytöstä on tunnistettu aiheutuvan lasten ja nuorten vapaa-ajalla. **Koulupäivän aikaista laitteiden käytön rajoittamista ei voida pitää riittävänä tapana puuttua näihin haasteisiin.**

Sivista toteaa, että työrauhaan ja kurinpitokeinoihin liittyviä käytäntöjä olisi syytä tarkastella ehdotettua laajemmin. Opetuksen järjestäjien mukaan kurinpidolliset keinot ovat paikoin hallinnollisesti raskaita toteuttaa. Opetuksen järjestäjien edellytyksiä antaa oikeanaikaisia kurinpidollisia toimia tulisi vahvistaa. Työrauhaan liittyvä toimivalta on määritelty tyypillisesti rehtorille ja opettajalle – muilla koulun aikuisilla ei ole mahdollisuutta tarkastaa tai ottaa haltuun tavaroita. Haltuunottoa koskevia säädöksiä olisi tarpeen tarkastella. Esimerkiksi tupakkatuotteiden ei tulkita aiheuttavan välitöntä vaaraa, joten niiden haltuunotossa ei saa käyttää voimakeinoja, eikä tavaroita saa tarkastaa. Tuotteita ei ole siis mahdollista ottaa haltuun, mikäli oppilas ei luovuta niitä vapaaehtoisesti.

2. Aluehallintovirastojen laillisuusvalvonta

Pykälään 41 a ehdotetaan lisättäväksi toinen momentti, jonka mukaan aluehallintovirasto voi perustellusta syystä oma-aloitteisesti tutkia, onko opetus järjestetty 1 momentissa säädetyllä tavalla. Sivista pitää hyvänä sitä, että valmistelussa alun perin ehdotettua täysin rajaamatonta toimivaltaa on tarkennettu. **Sivista ei silti pidä esitystä tarkoituksenmukaisena. Sivista pitää erittäin ongelmallisena sitä, että näin merkittävää kulttuurinmuutosta laillisuusvalvontaan esitetään virkavalmisteluna ilman laajaa yhteistä keskustelua.**

Orpon hallituksen ohjelmaan on kirjattu aluehallintovirastojen toimivaltuuksien vahvistaminen koulujen laillisuusvalvonnassa. Kirjaus on mukana kouluväkivallan ennaltaehkäisyä ja väkivaltatilanteisiin puuttumista käsittelevässä kappaleessa. Sivista pitää erikoisena, että valmistelussa aluehallintovirastojen toimivaltuuksia ehdotetaan laajennettavan yleisellä tasolla.

Esityksen vaikutusarvioinneissa ei ole lainkaan tuotu esiin vaikutuksia opetuksen järjestäjien toimintaan. **Sivista arvioi, että oma-aloitteinen tutkimisoikeus voi lisätä merkittävästi opetuksen järjestäjien hallinnollista työtä.** Esitys on ristiriidassa Orpon hallituksen normien keventämiseen ja hallinnollisen työn vähentämiseen liittyvän tavoitteen kanssa. Sivista katsoo, että lisääntyvän valvonnan ja sanktioinnin sijaan opetuksen järjestäjät ja näin ollen myös oppijat

hyötyisivät neuvonnasta ja koulutuksesta. **Vähintään tutkimusoikeuden ulkopuolelle tulisi rajata ne oppilaskohtaiset asiat, joissa on jo lakiin perustuva muutoksenhakujärjestelmä.**

Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että aluehallintovirasto voisi käyttää oma-aloitteista oikeuttaan esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa mediassa tuodaan esille opetuksen järjestämiseen liittyviä epäkohtia. Sivista pitää tällaista menettelyä erittäin ongelmallisena ottaen huomioon median toimintalogiikan koulutusaiheisessa uutisoinnissa. **Säännöskohtaiset perustelut antavat muutenkin varsin epämääräisen kuvan valvonnan toteutuksesta.** Perusteluissa kuvataan esimerkiksi seuraavasti:

“Ottaen huomioon, että uudistus toteutettaisiin voimassa olevien resurssien puitteissa ja että esityksen tarkoituksena ei ole palata vanhaan, jo vuosikymmeniä sitten poistettuun koulutarkastaja-järjestelmään, ei esitykseen sisälly säännöksiä koskien koulussa tehtävää tarkastusta. Oma-aloitteinen valvonta olisi siten pääasiassa kirjallisesti tapahtuvaa. Valvontaviranomainen voisi toki niin halutessaan vierailla koululla ja keskustella opetuksen järjestämiseen liittyvistä epäkohdista opetuksen järjestäjän kanssa.”

Näin ylimalkaisesti kuvattu toimintatapa jättää liiaksi sattumanvaraa valvonnan käytännön toteutukseen.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti aluehallintovirasto voi kantelun perusteella tutkia, onko laissa tarkoitettua koulutusta järjestettäessä toimittu säännösten ja määräysten mukaan. Jos kunta, kuntayhtymä tai opetuksen järjestäjä on valtiosuustehtäviä järjestäessään jättänyt noudattamatta laissa tai lain nojalla säädetyn tai määrätyn veloitteen, aluehallintovirasto voi, asianomaista ministeriötä kuultuaan, sakon uhalla määrätä kunnan tai kotikuntakorvauksen saajan noudattamaan veloitetta. Kantelun voi valtakirjalla tehdä myös toisen henkilön puolesta. Hallitus on käynnistänyt aluehallintouudistuksen valmistelun. **Aluehallintouudistus selkeyttää oikaisu- ja kantelukäytäntöä ja näin ollen madaltaa kynnystä nykyisten oikeusturvakeinojen hyödyntämiseen.** Sivista katsoo tämän olevan riittävä ja tarkoituksenmukainen toimi laillisuusvalvonnan vahvistamiseksi.

Edellä esitetyn nojalla Sivista esittää ehdotuksesta luopumista.

3. Liikunnallinen elämäntapa

Sivista katsoo, että esityksessä on tunnistettu hyvin liikkumisen ja liikunnallisen elämäntavan vaikutukset yksilön terveyteen, osallisuuteen ja oppimiseen. Esityksellä ei arvioida olevan kustannusvaikutuksia. Sivista pitää ehdotusta kannatettavana ja hyvänä sitä, että aihetta on lähestytty luonnoksessa laajasti osana koulujen toimintakulttuuria pelkän liikunta-oppiaineen tarkastelun sijaan.

Sivista pitää kuitenkin yleisesti ongelmallisena toimintatapaa, jossa kouluille tuodaan uusia tavoitteita ilman niiden saavuttamiseen osoitettavia resursseja. Lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen on eittämättä tärkeää, mutta on samalla huomattava, että laajentamalla koulun tehtäviä ja koulutukselle asetettuja tavoitteita ilman siihen osoitettavia resursseja kohdennetaan nykyisiä voimavaroja uusiksi – Sivista pitää tärkeänä, että meneillään olevassa perusopetuksen kehittämistyössä kirkastetaan peruskoulun roolia ensisijaisesti oppimisen paikkana.

4. Perusopetuslain säädöshuolto

Ei lausuttavaa.

Helsingissä 10.2.2025

Sivistysala ry

Heikki Kuutti Uusitalo, johtaja, politiikka ja vaikuttaminen

Annakaisa Tikkinen, asiantuntija, politiikka ja vaikuttaminen
annakaisa.tikkinen@sivista.fi, puh. +358403566082

Sivistysala tekee sinnikästä työtä koulutuksen, osaamisen ja luovuuden puolesta. Sivista edustaa yli 400:aa yksityistä sivistysalan työnantajaa. Jäsenteimme palveluksessa on 69 000 alan ammattilaista. Olemme Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n jäsen.